

TOIMITUKSELTA
FRÅN REDAKTIONEN

Moninainen elämän merkitys

PANU-MATTI PÖYKKÖ & ISTO PELTOMÄKI

Elämän merkityksen tarkastelu on muotoutunut viime vuosina tiiviiksi, toisiinsa kytkeytyviksi tutkimuskeskusteluiksi analyttisessä filosofiassa ja eksistentiaalisessa psykologiassa. Tutkimuskeskusteluiden välittömänä taustana on toisen maailmansodan jälkeinen, etenkin ranskalainen eksistentiaalinen filosofia, jonka projektina oli selvittää elämän mielekkyyden edellytyksiä tarkoituksettomalta näyttävässä todellisuudessa.

Lisäksi elämän merkitystä koskevan keskustelun aatehistoriallisena taustana on 1900-luvun individualismi, jonka vaikutuksesta keskustelu elämän merkityksestä on keskittynyt yksilöön ja tämän kokemukseen. Näin elämän merkityksen idea on muotoiltu eri tavoin kuin kysymys elämän tarkoituksesta, jota eksistentiaalinen filosofia pyrki ratkaisemaan. Elämän tarkoitus viittaa yleiseen ja kaikkia koskevaan selitykseen elämän mielekkyydestä. Englanniksi tästä puhutaan termillä ”meaning of life”. Elämän merkityksen käsite perustuu ajatukseen, että elämällä ei itse asiassa ole mitään yleistä tarkoitusta, vaan jokainen yksilö muodostaa itse oman elämänsä merkityksen ja mielekkyyden. Tähän viitataan englanniksi termillä ”meaning in life”.

Keskustelu elämän merkityksestä on erityisen ajankohtainen viimeaikaisten yhteiskunnallisten kriisien takia. Koronapandemia on haastanut kysymään, mikä elämässä oikeastaan on tärkeää ja mikä siitä tekee merkityksellistä. Ekologinen katastrofi uhkaa kyseenalaistaa elämän mielekkyyden ylipäätään, mikä erityisesti nuorilla ilmenee jatkuvasti suurempana ahdistuneisuutena.

Käsilä oleva elämän merkityksen kysymystä pohtiva *Teologisen Aikakauskirjan* teemanumero pyrki omalla tavallaan vastaamaan edellä mainittuihin haasteisiin. Teemanumeron kirjoittajat lähestyivät kysymystä elämän mielekkyydestä, sen ehdoista, toteutumisesta ja muotoutumisesta masennuksen, ympäristökriisin muokkaaman inhimillisen todellisuuden, inhimillisen rakkauden ja opiskelijoiden elämän merkityksellisyyden kokemuksien näkökulmista.

Kokemus oman arvon katoamisesta, sen poissaolosta, ja oman olemisen turhuudesta on Aku Visalan artikkelin ”Masennuksen uhka ja elämän merkitys: Voiko masennus tehdä elämästä merkityksellisempää?” aiheena. Visala tarkastelee masennuksen ja elämän merkityksen suhteen luonnetta ja haastaa pohtimaan masennuksen mahdollista positiivista roolia elämän merkityksellisyyden

muotoutumisessa. Mitä jos masennus ei aina uhkaakaan elämän merkitystä, vaan voisikin oikeissa olosuhteissa tehdä elämästä mielekkäämpää? Visala pohtii myös, voiko masennus ohjata yksilön kohti moraalista ja hengellistä kasvua.

Panu Pihkalan artikkeli ”Ympäristökriisi ja elämänmerkitykset: Joel Vosin merkitysteoria ympäristöahdistuksen kontekstissa” tarkastelee elämän merkityksen ja sen kokemuksen muotoutumisen mahdollisuutta ympäristökriisin tuomien haasteiden valossa. Pihkala analysoi ympäristöahdistuksen eksistentiaalisia ja hengellisiä ulottuvuuksia sekä ympäristöahdistuksen vaikutuksia ja suhdetta erilaisiin elämänmerkityksiin. Joel Vosin elämän merkityksen jaottelua hyödyntäen Pihkala pyrkii osoittamaan, että ympäristökriisi haastaa erityisesti ne elämänmerkitykset, jotka perustuvat meidän aineellisiin ja hedonistisiin olemistapoihimme, jotka koettelevat ekosysteemien kantokykyä. Lisäksi Pihkala pohtii ympäristöahdistuksen vaikutuksia niin yksilön itseä koskevien merkitysten hahmottamiseen ja muovautumiseen kuin niihin merkitysrakenteisiin, jotka kuuluvat intersubjektiivisiin suhteisiin.

Milla Rantalan eksistentiaalisen fenomenologian perinteeseen kytkeytyvä artikkeli analysoi filosofisin keinoin sosiaalisen suhteen dynamiikkaa rakkaussuhteeseen. Artikkelin tarkoituksena ei niinkään ole tarkastella rakkaussuhdetta elämän merkityksen kysymyksen näkökulmasta, vaan nimenomaan rakkaussuhteen dynamiikkaa. Yhteys elämän merkitystä koskevaan keskusteluun on se, että rakkaussuhteen dynamiikkaan kuuluu merkityksellisyyden idea sitä kannattelevana tekijänä ja lisäksi suhteen on toimiakseen mahdollistettava siihen sitoutuneiden yksilöiden eksistentiaalinen vapaus.

Kaksi teemanumeron artikkeleita liittyy psykologiseen elämän merkityksen tutkimukseen ja nuorten elämään. Valpuri Ketolan ja Anne Birgitta Pessin artikkeli tutkii empiirisin keinoin korkeakouluopiskelijoiden elämän merkityksen kokemusta koronapandemian aikana. Näin artikkeli kietoo yhteen ajankohtaisen merkityksen kriisin, elämän merkityksen kysymyksen ja hyvinvoinnin teemat, joita se tarkastelee korkeakouluopiskelijoiden elämässä. Tutkimusten mukaan juuri nuoret opiskelijat kokevat eniten merkityksen kriisiä, joten tutkimuskohde on tärkeä. Ketola ja Pessi esittelevät merkityksen kokemusta vahvistavia tekijöitä. Näistä yksi tärkeimmistä on sosiaalinen kuuluminen – jota koronapandemia haastoi monin tavoin.

Anu Morikawan artikkeli kytkeytyy samaan tutkimuskeskusteluun. Aiheena on opiskelijoiden tuen tarve elämän merkitystä koskevien kysymysten äärellä. Artikkeli hyödyntää eksistentiaalisen hyvinvoinnin käsitettä, joka on keskeinen psykologisessa elämän merkityksen tutkimuskeskustelussa. Eksistentiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan mielenterveyden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin teemojen tarkastelemista elämän merkityksen kokemuksen valossa. Taustalla on empiirinen huomio, jonka mukaan merkityksen kokemuksella on vahva yhteys psyykkiseen hyvinvointiin. Artikkelin esittelemän empiirisen tutkimuksen tulosten perusteella Morikawa erittelee opiskelijoiden kokemia tarpeita eksistentiaaliselle tuelle.

Näiden artikkeleiden lisäksi Marco Piasentier tarkastelee kolumnissaan elämän tarkoitusta koskevien ideoiden aatehistoriaa 1800-luvun luonnontieteiden kehityksen valossa. Charles Darwinin ideat vauhdittivat kristillistä elämän tarkoituksen käsitystä ylläpitäneen lumouksen haihtumista. Me numeron toimittajat esittelemme lyhyesti elämän tarkoitusta ja merkitystä koskevan keskustelun teoreettisia lähtökohtia sekä sen teologian- ja aatehistoriallisia taustoja. Pohdimme kriisissä olevaa elämän merkitystä ja problematisoimme merkityksen kriisin valossa tutkimuskeskustelun teoreettisia ideoita. Omassa keskustelupuheenvuorossaan Sami Pihlström pohtii merkityksellistämisen illuusioita ja esittelee antiteodikean idean. Elämän merkitystä koskeva tema jatkuu myös kirja-arvioissa.